

Huiszwaluwen in de provincie Groningen.

Inventarisaties in 1991, 1992 en 1993.

Andries Berghuis

In 1991 is een start gemaakt de gegevens van de huiszwaluwvertellers van de provincie Groningen op één punt te verzamelen en te verwerken met als doel een beeld te krijgen van het voorkomen van de Huiszwaluw in de provincie.

Omdat SOVON deze telling landelijk coördineert besloot het district Groningen deze taak op zich te nemen. Diverse vertellers werden aangeschreven en zij waren bereid hun gegevens ter beschikking te stellen. Dat heeft geleid tot een verslag over de aantallen vastgestelde bezette nesten over 1991 (*De Grauwe Gors* (20):1).

Ook in 1992 en 1993 hebben diverse vertellers gereageerd op een oproep van het SOVON-district hun gebieden te tellen en mogelijk uit te breiden. Ook is hun gevraagd of ze nog andere vertellers wisten.

In dit artikel wordt de uitwerking van de verzamelde telgegevens weergegeven zoals schatting van het aantal afzonderlijke paren, aantalsveranderingen en verspreiding.

Werkwijze van de telling.

Er is geteld volgens de landelijke methode. Uitgangspunt is het inventariseren van de bezette nesten in de zogeheten SOVON-kwartblokken (2,5 x 2,5 km). Deze kwartblokken kunnen geheel of gedeeltelijk worden geteld. Het landelijk gebruikte formulier bestaat uit twee gedeelten. Het eerste gedeelte geeft integraal de nestentelling weer: het nummer van het SOVON-kwartblok, is het blok geheel of gedeeltelijk geïnventariseerd, indien gedeeltelijk welk gedeelte, naam van het gebied (plaats), het totaal aantal nesten van het kwartblok. Op het tweede gedeelte worden de nesten per lokatie weergegeven door straat en huisnummer te vermelden.

Resultaten.

De populatieomvang per jaar is geschat met behulp van een extrapolatie op basis van de volledig getelde kwartblokken. Het totaal aantal effectieve kwartblokken, d.w.z. het aantal kwartblokken dat geschikt is voor de Huiszwaluw om te broeden, is in de provincie 390.

In principe kan zo ook een vergelijking tussen de jaren worden gemaakt door te bekijken of het voor een jaar geschatte aantal binnen of buiten de interval van het voorgaande jaar valt. Een iets nauwkeuriger methode, die ook wordt toegepast is die van de *kettingindex*, waarbij alleen de in twee opeenvolgende jaren identiek getelde kwartblokken worden vergeleken.

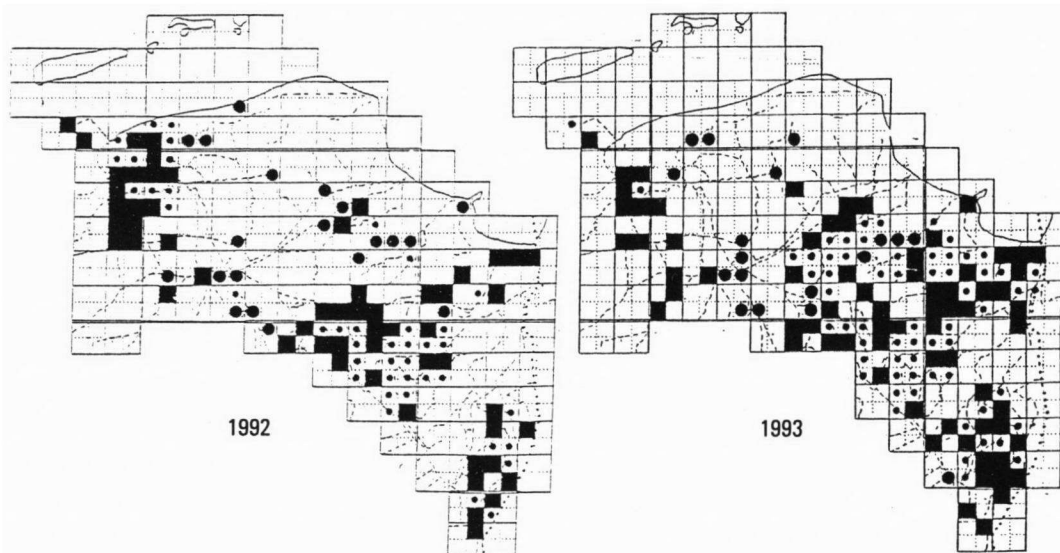
Populatieschatting over 1992, 1993 en 1991.

In 1992 werd in 77 kwartblokken broeden vastgesteld, in totaal 1414 broedparen vastgesteld. Voor 1993 en 1991 zijn deze cijfers 90 en 68 kwartblokken respectievelijk 1785 en 1178 broedparen (figuur 1 en 2).

Huiszwaluwen.

Foto Bernadette Balten

Figuur 1. Huiszwaluwnestentellingen in 1992 en 1993. ■ - volledig onderzocht, Huiszwaluw vastgesteld; ● - volledig onderzocht, Huiszwaluw niet vastgesteld; ◐ - gedeeltelijk onderzocht, Huiszwaluw vastgesteld

Tabel 1. Aantallen getelde kwartblokken, wijze van telling en aantallen nesten in deze blokken.

Jaren	gedeeltelijk onderzochte kwartblokken		volledig onderzochte kwartblokken			Totaal aantal broedparen
	aantal blokken	aantal broedparen	aantal blokken	aantal broedparen	% bezet	
1991	27	400	69	778	59	1178
1992	20	216	99	1198	58	1414
1993	18	272	134	1513	54	1785

Een aantal kwartblokken is niet volledig onderzocht, maar slechts gedeeltelijk of op één lokatie. Ook zijn er kwartblokken die volledig onderzocht zijn zonder dat de Huiszwaluw werd vastgesteld.

In tabel 1 is te zien dat het aantal volledig getelde kwartblokken in de loop der jaren is verdubbeld. Het aantal gedeeltelijk getelde kwartblokken neemt af. Het percentage volledig getelde kwartblokken waarin de Huiszwaluw is vastgesteld is heel licht afgenomen, van 59% in 1991 tot 54% in 1993.

Op basis van de volledig onderzochte kwartblokken en de 390 effectieve kwartblokken is een populatieschatting met een 95% betrouwbaarheidsinterval berekend. De resultaten van deze berekening staan in tabel 2.

Hierbij moet worden opgemerkt dat in 1991 ook een populatieschatting is uitgevoerd. In

deze schatting is het aantal volledig onderzochte kwartblokken waarin de soort niet is vastgesteld echter onjuist meegenomen. Voor 1991 is nu een bijgestelde populatieschatting uitgevoerd.

Tabel 2. Overzicht populatieschatting.

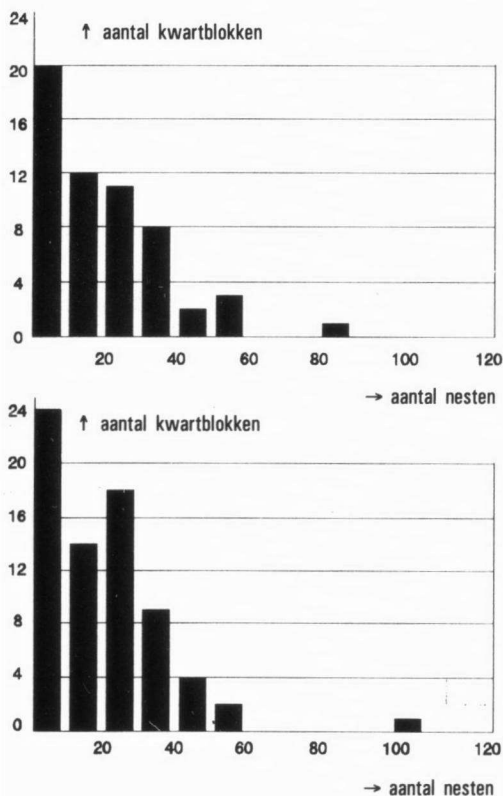
	schatting	maximum	minimum	dichtheid
1991	4397	5823	2971	11,3
1992	4719	6014	3424	12,1
1993	4404	5477	3331	11,3

Aantal nesten per kwartblok.

Het aantal nesten varieert sterk per kwartblok, maar is in de regel minder dan 40 (figuur 2, tabel 3). Het gemiddelde aantal nesten van de geheel onderzochte blokken is nagenoeg stabiel. Over 1991, 1992 en 1993 zijn de dichtheden respectievelijk 11,3, 12,1 en 11,3 nesten per geheel onderzocht kwartblok (tabel 2).

Tabel 3. Volledig geïnventariseerde kwartblokken met meer dan 40 nesten in 1992 en 1993.

kwartblok	aantal broedparen	
	1992	1993
02-57-3		45
07-31-4	47	
08-22-3		42
08-42-3	56	51
12-27-4	41	43
13-11-1		40
13-33-3	85	101
13-41-3		54
13-43-1	55	41
13-53-4	53	

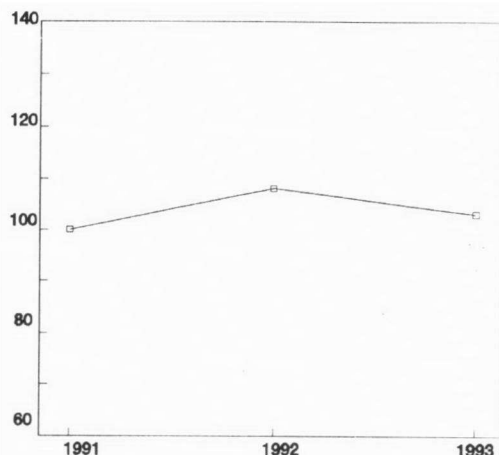

Figuur 2. Spreiding van de aantallen nesten over de kwartblokken in 1992 en 1993.

Populatieontwikkeling 1991-1993.

Het aantalsverloop is op indexbasis weergegeven in figuur 3 (1991 = 100%). De figuur toont dat de populatie in 1992 licht is toegenomen t.o.v. 1991 en in 1993 licht afgenomen t.o.v. 1992 maar wel iets groter dan in 1991. Een vergelijking tussen de jaren 1991 en 1992

met behulp van de kettingindex geeft een iets nauwkeuriger beeld. In 1992 was de totale toename 281 broedparen en de totale afname 266 broedparen. Er is dus een summiere toename van 15 nesten. Dit komt overeen met het landelijke beeld. De landelijke telling gaf aan, dat de populatie van 1992 met ongeveer 4% was gestegen t.o.v. 1991. Voor de jaren 1992 en 1993 zijn deze getallen als volgt. In 1993 was de toename 187 en de afname 170 nesten, resulterend in een toename van 17 nesten.

Figuur 3. Index.

Bevindingen in 1992 en 1993.

Tijdstip van inventariseren.

In de handleiding wordt de periode tussen 15 juli en 15 augustus als inventarisatietijd geadviseerd. In 1992 is min of meer bevestigd dat dit een gunstige periode is. Vanwege vakantie had iemand zijn gebied geteld in de tweede helft van juni. Er werden toen weinig bezette nesten vastgesteld. Om toch ook binnen de geadviseerde tijd te tellen had een medeteller in de eerste helft van augustus het betreffende gebied geteld. Er werden toen aanzienlijk meer, tien tot 25, bezette nesten per kwartblok vastgesteld. Hieruit blijkt dat het op zich goed is om in juni alvast oriënterend te gaan kijken waar de Huiswaluw wel of niet aanwezig is, maar een betere inventarisatie in de geadviseerde periode moet volgen.

Nieuwe en verlaten kolonies.

Een tweede verschijnsel dat in 1992 werd ge-

constateerd is het verlaten van een kolonie en de mogelijke vestiging van nieuwe kolonies. Een bekende kolonie in Beerta waar tot en met 1991 altijd minimaal 40 bezette nesten zijn geteld was in 1992 totaal verlaten. Iemand heeft gedurende het gehele broedseizoen deze plek steekproefsgewijs gevolgd maar nooit een Huiszwaluw vastgesteld. Er waren geen aanwijsbare redenen waarom deze plaats was verlaten. In 1993 waren er weer 10 nesten. Daarentegen kwam van twee tellers de mededeling dat zij mogelijk nieuwe kolonies hebben vastgesteld. Beide tellers inventariseerden hun gebied al een aantal jaren en hadden nog nooit op de bewuste plaats broedende Huiszwaluwen vastgesteld. Op zich mag natuurlijk niet worden uitgesloten dat de plek, om wat voor reden dan ook, altijd over het hoofd is gezien. In één geval betrof het echter met zekerheid een nieuwe kolonie. De teller vernam van de huiseigenaar dat er nog nooit Huiszwaluwen aan zijn huis hadden gebroed. In 1992 gebeurde dit voor het eerst en wel gelijk met 23 nesten. Hierbij kan worden vermeld dat er recent een vijver naast het huis was aangelegd. Hieruit blijkt dat Huiszwaluwen kunnen verhuizen. Voor de tellers betekent het dat een gekozen gebied ieder jaar in zijn geheel moet worden geïnventariseerd.

Conclusies.

Als de populatieschattingen over de drie inventarisatiejaren nader worden bekeken is er sprake van een redelijk stabiele broedpopulatie. Een lichte stijging in 1992 t.o.v. 1991, in 1993 een kleine achteruitgang t.o.v. 1992, maar nog altijd een hoger aantal dan 1991.

Het vergelijken van de identiek getelde blokken en de dichtheidsbepalingen bevestigen dat er niet een duidelijke voor- of achteruitgang van de broedpopulatie plaatsvindt.

In de *Vogelatlas van Groningen* wordt een schatting gegeven van 5100 broedparen met een minimum van 3643 en een maximum van 7140. Als de jaren 1991-1993 hiermee worden vergeleken is er sprake van enige afname, maar deze is onzeker vanwege de ruime betrouwbaarheidsintervallen in de *Atlas*.

Voor het ontwaren van trends is het volgen van een klein gebied of een kolonie niet genoeg. Een groter gebied zoals een provincie is nodig. Dit wordt bevestigd door verlaten van een kolonie op de ene plek en de vestiging van een nieuwe elders. Ook vergelijking van identiek getelde blokken afwisselend toe- en afname. Dat kan het volgende jaar andersom zijn. Omdat alleen de volledig getelde kwartblokken worden meegenomen in de berekening vallen de onvolledig getelde tussen wal en schip. Dit is jammer want in sommige van deze kwartblokken worden grote aantallen nesten vastgesteld (maximaal 62). Gelukkig neemt het aantal onvolledige onderzochte blokken af en het aantal volledig getelde toe met een veel nauwkeuriger populatieschatting als gevolg.

Dankwoord

Voor deze bijdrage hebben we gebruik gemaakt van gegevens van de volgende mensen: R. Alkema, Bertus Arends, Mark Bakker, Nico Beemster, dhr. G.E. Bos, Piter Boelens, dhr. A.J. Bosscher, Klaas Bronsema, Bert de Bruin, Sybrand de Bruin, Jan Bucking, Henk Burgler, Andries Berghuis, Martin Cuperus, Chris Dijk, Jan Doevendans, Frans Geene, Jan Glas, Siesje v.d. Hoek, Jan van 't Hoff, Erik Hoiting, Willem Hovinga, Tineke en Eildert Kappen, Janes Kelberg, Johan Koekoek, K. Koning, Henk Kruisinga, Carel Leemhuis, Jaap Luring, Leon Luyten, Charles van de Meer, Antoon Philippi, Rika Post, Jelle Postma, Djurre Siccama, Lex Tervelde, Joop Tiemens, Jan Venema, Alex Vissering, Nico de Vries, Mw. M. van Weperen, Eenje van Wijngaarden, Klaas Wildeman, dhr. A.G. Witteveen, Wim Woudman, Frits Ydema, Henk Zwetsloot.

Verder bedank ik Kees van Scharenburg voor het aandragen van een goede berekening voor de populatieschatting en het doornemen van de concept-tekst.

Andries Berghuis, namens de SOVON-Werkgroep-Groningen.

Noordwijkweg 23, 9804 RA Noordhorn